

Antonela Pivac

Odsjek za talijanski jezik i književnost
Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

UDK 821.131.1.09 De Carlo,A.-31

Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 05. 07. 2007.

METAMORFOZA I SAZRIJEVANJE: PSIHOLOGIJA DVOJNIKA U ROMANU „DUE DI DUE“ ANDREE DE CARLA

Sažetak

U ovom se radu analizira proces metamorfoze glavnoga lika u postindustrijskoj stvarnosti oponiranjem urbane ruralnoj sredini te preobražaju lika kroz određivanje vlastitoga identiteta u procesu sazrijevanja. U sustavu, kojega karakterizira gubitak tradicionalnih vrijednosti, čime onemogućuje pozitivno poistovjećenje s mitskim karakterima, lik se osvrće oko sebe u pokušaju pronalaženja odgovora i rješenja za vlastitu bezličnost, uz naglašen prijezir prema konvencijama i društvenom konformizmu. Ostvarenjem utopističke ideje stvaranja vlastitog mikrokozmosa započinje i simboličko stvaranje novoga života, čime se događa metamorfoza i započinje postupak mentalnog razdvajanja. Naglašeni su kreacija i prokreacija kao propulzivni elementi vlastitoga sazrijevanja i razdvajanja od svog simbionta.

Ključne riječi: *De Carlo, dvojnik, identitet, kreacija, metamorfoza, otuđenje, sazrijevanje, prokreacija, pseudoautobiografija.*

Uvod

Čini se da suvremena talijanska književnost osamdesetih i devedesetih godina 20-og stoljeća, zbog hipoteke prošlosti i slavni imena koji su joj priskrbili svjetsku slavu, pomalo gubi svoju čvrstu poziciju u aleji slavni i blijedi u odnosu na interes sve zahtjevnije čitateljske publike. Talijanske autore druge polovice prošloga stoljeća, predstavnike nove generacije talijanske proze, a koji pripadaju tzv. *gioventù canibale*¹, ili mladim kanibalima, karakterizira kolektivni osjećaj ljutnje i revolta uzrokovanog

---

¹ Naziv *gioventù canibale* pojavljuje se da bi označio skupinu talijanskih tzv. pulp pisaca nove talijanske proze u drugoj polovici 20-og st. te se dijeli na dva razdoblja (I.1979-1996. i II. od 1996. do danas). Predstavnike karakterizira ekstravagantnost izričaja, ali i hiperrealizam koji vodi u kanibalizam, uz krv kao simbol pročišćenja. Likovi su počesto egoistični i besciljni, uz često neprepoznatljiv identitet, a jedna od glavnih socijalnih karakteristika jest otuđenje. Vidjeti detaljnije: Mondello, E. (2007) *In principio fu Tondelli*. Milano: Il Saggiatore.

političkim zbivanjima na globalnom planu, beskompromisna uporaba kolokvijalnog izričaja s čestim korištenjem vulgarizama i, posebice, anglizama, kao reakcija na sveprisutni anglosaksonski utjecaj te bojazan od gubitka vlastitog identiteta.

Roman „Due di due“ ima u sebi nešto „kanibalnog“, tj. mogao bi se svrstati u tako označenu prozu, odnosno predstavnike tzv. beskompromisne *pulp*² proze. Mladi pisci osamdesetih i devedesetih godina prošlog stoljeća osjećaju prvenstveno „...prazninu oko sebe. Razlog tome jest da se više nisu u stanju nametnuti kao subjekti, buntovnici, antagonisti i nositelji ideja, premda nezadovoljni kritičko-utopijskim razinama kao metaforom socijalne revolucije, odnosno taj, što su neke značajke mladosti (kao nezaposlenost, fluidnost i socijalna nedefiniranost, život u neizvjesnosti i stanju odgode i iščekivanja, itd.) paradoksalno postale značajke širih ‘masa’, te su se kapilarno proširile, preko svih pora, u živote pojedinaca“ (Arcangeli, 2007:46).

De Carlo, jedan je od najplodnijih i najsvestranijih suvremenih talijanskih pisaca, autor petnaestak romana³, glazbenik i redatelj, koji se u novije vrijeme bavi i modernim teatrom. Iako rođen 1952. u Milanu, otvoreno izražava prijezir prema glavnome gradu jedne od industrijski i gospodarski najrazvijenijih talijanskih regija, općenito prema velegradu, što je razvidno u većini njegovih proznih uradaka, a posebice u romanu „Due di due“⁴. Sergio Pautasso, govoreći o književnoj djelatnosti u Italiji 80-ih i 90-ih godina prošlog stoljeća⁵, ne gleda blagonaklono na taj roman. Smatra De Carla „izgubljenim piscem“ kojem bi rado odao priznanje s obzirom na „tematsku i stilističku inventivnost“ u „Treno di panna“, ali „Due di due“ naprosto nije ispunio njegova očekivanja. De Carlov prvijenac, za razliku od razmjerno nepovoljne kritike „Due di due“, smješta u kategoriju maštovitog i inventivnog romana, hvaleći autora i smatrajući ga „pravim, stvarnim i inteligentnim piscem“ (Pautasso, 1991: 67) koji je u „Uccelli da gabbia e da voliera“ potvrdio svoje „izvanredne spisateljske mogućnosti“. Godinu 1986. u kojoj izlazi de Carlov „Yucatan“, kao i sam roman, smatra sterilnom i punom nezanimljivih književnih djela koje „dezorijentiraju čitatelja“, jer pisci, nekad inventivni i maštoviti sada to više nisu.

De Carlo je bio svjedokom previranja i revolucionarnog duha u Europi 70-ih godina prošlog stoljeća. To je razdoblje, kako u istočnoeuropskim, tako i u nekim

---

2 Vidjeti detaljnije u Arcangeli, M. (2007) *Giovani scrittori, scritture giovani*. Roma: Carocci editore.

3 De Carlu su objavljeni sljedeći romani: *Treno di panna* (1981), *Uccelli da gabbia e da voliera* (1982), *Macno* (1984), *Yucatan* (1986), *Due di due* (1989), *Tecniche di seduzione* (1991), *Arcodamore* (1993), *Uto* (1995), *Di noi tre* (1997), *Nel momento* (1999), *Pura vita* (2001), *I veri nomi* (2002), *Giro di vento* (2004), *Mare delle verità* (2006), od kojih su neki prevedeni i na hrvatski jezik.

4 De Carlo je započeo pisati ovaj roman 1985. godine te je prema vlastitom svjedočanstvu, do objavljivanja 1989. bio potpuno obuzet pisanjem. Zatvarao se u kuću u stvaralačkom zanosu, potpuno nezainteresiran za bilo kakve aktivnosti i vanjske utjecaje.

5 Vidjeti detaljnije: Pautasso, S. (1991) *Gli anni ottanta e la letteratura. Guida all'attività letteraria in Italia dal 1980 al 1990*. Milano: Rizzoli.

zapadnoeuropskim zemljama, uključujući Italiju, bilo razdoblje velikih društvenih suprotnosti, što je za rezultat, između ostalog, imalo i brojne studentske nemire. De Carlo je kao srednjoškolac i student, bio pobornikom pobunjeničkog mentaliteta u borbi protiv autoriteta, egoizma i konformizma. Ta je borba produbila iskonski jaz generacija i intenzivirala i dodatno podjarila bunt mladih u odnosu na volju roditelja za nametanjem vlastitih gledišta i načela, odnosno učvrstila želju da se snažno odupru roditeljskoj hipokriziji.

Roman „Due di due“ postmodernistički progovara o previranjima toga razdoblja, oglavito o problemu otuđenja, odnosno činjenice da ljudi nemaju čvrstog identiteta te da su u konačnici usmjereni na vlastite snage i sebe same. Primjer je to fiksijske ili pseudoautobiografije u kojoj autor započinje svoju priču kroz oči nezrelog djeteta, da bi se u konačnici preobrazio, dopunjavajući svoja saznanja o životu i svijetu oko sebe te razvio i postupno sazio u kompletnu osobu.

Početke talijanskog književnog postmodernizma vremenski smještamo u 80-te godine⁶ prošlog stoljeća; kasnije negoli je to slučaj u anglosaksonskim zemljama, poglavito u Americi. Postmodernizam, unatoč činjenici da su njegovi osnovni elementi ambivalentni te usprkos čestim razlikama u načinu razmišljanja vlastitih predstavnika i kritičara i skepsi talijanskih intelektualaca, želi na drukčijim, vlastitim, originalnim osnovama, drukčijim jezikom i metodologijom graditi svoj svijet. Zbog činjenice da smo svi orijentirani prema novim i različitim oblicima pripadnosti, anglosaksonska se „superiornost“ još jednom nametnula, kako kroz odabir tema i način života (unatoč povijesne neutemeljenosti), tako i kroz univerzalni utjecaj jezika, nudeći alternativni smisao svijetu. Iako postmodernizam privilegira inovaciju i promjenu, on smatra znanost samo jednom od mogućnosti interpretacije stvarnosti, jer je znanstveni pogled na svijet i znanost sam po sebi nedovoljan. Aktivan stvaratelj i tumač stvarnosti nije univerzalni ljudski um ili subjekt, već umovi i subjekti te stečena stara i nova znanja koja odražavaju različite socijalne položaje s naglaskom na pluridimenzionalni pristup. S obzirom na činjenicu da nema univerzalnog temelja istine ili morala, potrebno je nanovo izgraditi sustav obitelji, naobrazbe i religije, odnosno odreći privilegirani položaj nekim skupinama i pojedincima te pogodovati manje privilegiranim i onima na marginama socijalnih zbivanja. Dekonstrukcija se, pri tom, nameće kao osnovni analitički postupak.

Većina ovih postavki pažljivo je čitatelju „Due di due“ lako uočljiva. Pripovjedač – lik je na početku priče naivni mladi školarac, neizgrađenoga stava i konfuznog pogleda na život i svijet oko sebe, koji kroz niz sitnih, naoko beznačajnih događaja, uspijeva konačno prodrijeti do svoga zreloga *Ja*. Na početku romana pripovjedač je zbunjeni adolescent, koji ponukan beskrajno dubokom i neutemeljenom ljutnjom, uzrokovanom gubitkom oca te vlastitom obiteljskom situacijom i staleškom

6 Vidjeti detaljnije Rorato L. & Storchi S. (2002), *Da Calvino agli ipertesti*, Firenze: Franco Cesati editore.

pripadnošću, kao i prijezirom prema očuhu⁷, otvoreno iskazuje duboku mržnju prema institucijama i birokraciji i školskom sustavu, smatrajući ga tromim i zastarjelim te se gnuša nad inertnim postfašističkim društvenim uređenjem u Italiji. Nakazna prenapučenost urbane sredine modernoga grada, Milana, esencijalni je element romana, a zgražanje nad društvenom podvojenošću kulminira u drugom dijelu, u kojemu se odbacuju sve novostečene društvene vrijednosti i predlaže povratak tradicionalnim vrijednostima.

U ovoj se pseudoautobiografiji uočavaju i isprepleću brojni motivi, od kojih je snažno prisutan incestuozni odnos majka – dijete⁸, koje se frejdovski ne osjeća sigurnim odvojen od majke-utrobe. Indikativna je i gotovo homoseksualna prisnost između dva glavna lika - simbiota⁹, iako ne i deklarativno, a stavovi glavnog lika o institucionalnom ustroju pridonose osjećaju podvojenosti.

Život pripovjedača je u razdoblju rane adolescencije uvjetovan brojnim studentskim prosvjedima i sukobima s grupama fašista, anarhista i birokrata, navodeći ga da besciljno luta gomilajući svoje nezadovoljstvo, što mu onemogućuje da prepozna vlastito *Ja*. Određivanje identiteta subjekta glavna je preokupacija autora, a time i lika, koji u košmaru velegrada ne nalazi svoje mjesto pod suncem,¹⁰ jer sunce gotovo da i nije vidljivo od gustih oblaka dima tvornica i visokih nebodera, tako karakterističnih za velegrad.

Govoreći o postindustrijskim urbanim centrima, autor u jednom dijelu skreće pozornost na uvijek aktualno pitanje ekološke svijesti u pojedinca, jer nas hiperrealistična percepcija i prikaz Milana uronjenog u smog, svakako tjera na preispitivanje.

Odlazak na putovanje u Grčku metaforički predstavlja cestu njegovog sazrijevanja, kada postaje svjestan vlastite nemogućnosti da išta napravi u sustavu moćnog državnog aparata. U tom se trenutku okreće sebi, pri čemu prevladava, do tada zatomljeni, narcisoidni dio njegove prirode.

Novcem koji mu ostavlja očuh, kupuje imanje „Dvije kuće“ od kojega želi stvoriti savršen mikrokozmos, idealan ruralni mali svijet kao suprotnost urbanim

---

7 Očuh se niti na jednom mjestu u romanu ne identificira imenom. Glavni ga junak definira kao „suprug moje majke“ ili koristi slične parafraze te prema njemu iskazuje stalnu neutemeljenu i nepravednu ljutnju, unatoč činjenici da ga taj bezlični očuh blagonaklono tretira kao vlastito dijete.

8 Pripovjedač se osjeća iznevjereno činjenicom da je majka našla utjehu u sterilnom, ali sigurnom, odnosu s očuhom, koji je sušta suprotnost zanesenom, umjetničkom duhu kakav je bio njegov otac.

9 Simbiot je organizam koji živi u simbiotskom odnosu, odnosno u povremenoj ili trajnoj životnoj zajednici. Kod ljudi se simbiotska zajednica osniva s ciljem zajedničke koristi kao izravne posljedice. U tekstu se pod ovim pojmom podrazumijeva psihološki fenomen, odnosno uzajamno podražavajuća, interakcijska veza između dviju povezanih osoba, ovisnih jedna o drugoj, o čemu govori A. Green u citiranoj literaturi.

10 Autor na taj način percipira glavni grada Lombardije, smatrajući ga zlogukim simbolom raspada svih vrijednosti.

zagađivačima, smogu i kaosu. Uspijeva mu stvoriti oazu mira u sveopćem kaosu, a njegova snaga i volja jača stvaranjem novoga života, rođenjem njegove djece, koja ga ispunjavaju i dodatni su poticaj i izvor energije.

Njegov odnos s prijateljem s kojim je nekad bio toliko prislan, kojemu se divio i s kojim se želio identificirati, završava smrću u automobilskoj nesreći, suicidu sklonog prijatelja. Pripovjedač, naviknut slijediti svoga prijatelja – dvojnika kao cjeloživotna sjena, jer je ovaj bio izraz nečega što on sam nije uspijevaio biti, čemu je stremio i pokušavao doseći, konačno se oslobađa i nije više tek refleksija onoga drugoga.

K. Hamburger u *Logici književnosti*¹¹ dokazuje kako niti u biografskim djelima nije moguće biti fotografom događaja, a ne biti autoreferencijalan, ne govoriti iskustveno, već objektivno, bezlično i gotovo pasivno oslikavati pejzaž sjećanja. I likovi su subjekti koji žive u vlastitoj stvarnosti i imaju vlastitu sadašnjost, prošlosti i budućnost.

U „Due di due“, autorova je namjera fotografski prepričati fiktivna sjećanja glavnog lika subjekta, pri čemu pozorni čitatelj i poznavatelj De Carlove proze može iščitati određene biografske elemente. Govoreći o fikciji i fikcionalnom, Cesare Segre ispravno ustvrđuje da svaki narativni tekst može biti smatran polivalentnom fikcijom, jer prepričava fiktivne događaje putem kojih čitatelj dolazi u kontakt s fabulom, a koji opet mogu biti različito percipirani, odnosno da nema teksta koji nije fikcija, jer autor izmišlja način povezivanja riječi i tema koje želi prenijeti, često koristeći efekt iznenađenja. Kritičar semiolog, unosi, dakle, nove odnose, nove vizure, koje su, opet neiscrpne u svojoj kreativnosti i nastojanju da se prepoznaju semiotičke strukture djela. Zadatak je semiološke kritike da osvijetli, otkrije i interpretira sveukupnost književne strukture te da na taj način što bolje ocrta model naše stvarnosti. Kritika, u svojstvu tumača i ilustratora semioloških struktura u tekstu „ima zadatak prepoznati bezvremenske, akronijske funkcionalne i konceptualne sustave, te sustave simbola temporaliziranih u književnom diskursu, otkrivajući početne, kao i sve ostale moguće implikacije. Kritika kao temelj uzima semiotičko jedinstvo djela;

11 Hamburger, K. u *Logici književnosti* (Beograd, Nolit, 1976) razlikuje, među ostalim, stvarnost ljudskog života i stvarnost kao sadržaj književnog djela. Ona naglašava da je pjesništvo nešto drugo nego stvarnost, ali i da je stvarnost materijal pjesništva te razlikuje jezik pjesništva od jezika stvarnosti. Ako bismo, pak, definirali realitet iskaznog subjekta (pravi se distinkcija između povijesnog, teoretskog i pragmatičkog iskaznog subjekta) u kojemu se on pojavljuje, a time i iskaz stvarnosti pomoću njegovog mjesta u vremenu, time ističemo jednu komponentu prostorno-vremenskog koordinatnog sustava, koje opisuju stvarnost kao prostorno-vremensku stvarnost. Iskazni subjekt je stvaran, legitimira ga mogućnost pitanja o njegovom mjestu u vremenu što znači da je svaki iskaz = iskaz stvarnosti. Struktura subjekt – objekt znači da subjekt iskazuje o objektu, iako je objekt nezavisan od toga iskazuje li se o njemu ili ne. Fikcija mora izgledati kao stvarnost. Svijet fikcije treba predstaviti kao svijet stvarnosti, stvoriti privid stvarnosti, čak i onda kad se radi o jednom nestvarnom svijetu drame ili romana. Privid stvarnosti se proizvodi time što se stvara privid života, a privid života se stvara u umjetnosti samo ličnošću jednog živućeg mislećeg, osjećajućeg, govorećeg Ja. Likovi drame ili romana su fiktivne ličnosti zato što su oblikovani kao fiktivne Ja-ličnosti ili subjekti.

a nerijetko se služi inventivnošću pri interpretaciji elemenata ove kompleksne tvorevine, stvarajući tako novu tvorevinu (kritičku). Ova potonja, bez sumnje, fiktivska, želi na najbolji način ponovno predstaviti književni materijal; jamčeći filološki pristup koji se sastoji u pozornoj kontroli bazičnih semantičkih vrijednosti, kako u tekstu, tako i u kulturnom kontekstu, te u nastojanju da predstavi ukupnost značenja odabrane književne tvorbe...“ (Segre, 1985:229).

De Carlo je britak autor, koji nam uz zajedljive primjedbe na račun modernog društva i svih njegovih protagonista, prenosi način razmišljanja tipičan za mladoga urbanoga čovjeka, razočaranog svijetom u kojemu živi. Taj mladi čovjek protestira i šalje poruku. Ne želi biti bezimen, već pokušava ostaviti traga – ne biti više bezlična jedinka u mnoštvu jednakih, već netko čija riječ i djelo imaju težinu.

Razum se igra s nama

Dvojnijk je osnovni impuls ljudskog duha koji u početku ne shvaća, ne percipira, svoju intimu osim izvan samoga sebe. Bonino tvrdi da „zapravo, mi prvenstveno doživljavamo i vidimo sebe, odnosno osjećamo sami sebe kroz drugog, kao svoju projekciju i različitost“ (Bonino, 2004:6). Ako to prihvatimo, možemo i konstatirati da se razum služi različitim zaštitnim mehanizmima da se sakrije, zaštiti i nađe zaklon, ali i da se ostvari. Protagonist romana „Due di due“ gaji duboki prezir prema društvu, pravilima i konformističkom prihvaćanju svijeta. Pronalazi svoje moralno utočište u liku svoga prijatelja čiji odraz želi biti.

Pripovjedač, potomak građanske obitelji, sjeća se prvog susreta sa svojim dvojnikom i osjećaja koji ga je obuzeo, osjećaja bezličnosti i prolaznosti, smatrajući život samo privremenom postajom, a protagoniste „tako privremenima u svojim životima, dok svi poput gledatelja promatramo kako sve ono što nam se događa postaje prošlost i biva uništeno, zgnječeno bez imalo perspektive“ (De Carlo, 2002:9). Ogorčen je, dakle, sveopćom pasivnošću. Žal zbog stagnacije vremena i nemoći pojedinca, dio je autorefleksivne prirode pripovjedača, njegovog osjećaja duboke razočaranosti i nesposobnosti djelovanja. On nikako nema sjajnu viziju budućnosti, dapače, smatra da uopće nema perspektive, osjećajući da se svijet oko njega ruši te da mu ne ostavlja mogućnost bijega.

Već odobanajranijem mladosti prezire konvencije i konformizam društva uz naglašeni gubitak individualnog identiteta. Protagonist-subjekt u stanju je nedefiniranosti pa tako nikako ne nalazi odgovore na pitanja, odnosno, ne donosi odgovarajuće zaključke. Ponekad se gleda u zrcalo tražeći odgovore, ispitujući vlastite geste i izraz lica, pokušavajući intuitivno naslutiti ili prepoznati karakteristike vlastitoga identiteta. Lebdi u praznini i pasivno dopušta da vrijeme prolazi.

Susret s dvojnikom, dakle susret dviju različitih jedinki, fizički posve različitih, nimalo nalik jedna drugoj, daje priliku pripovjedaču da razvije osjećaj autosufici-

jencije prema onom *drugom*. I dok se sve mijenja na teško prihvatljiv način, on ga prepoznaje kao svoga dvojnika. Isto bi se moglo objasniti, ako prihvatimo Boninovu tezu da „postoje bikefali (dvoglavci), kao latinski Janus ili oni koji se nekako drukčije prikazuju. Kad je stvoritelj, ili blizu izvora stvaralaštva, dvojnik nudi objašnjenje želje ili nedostatka želje, pa time i daje sliku potpunosti... Izvorni dvojnik istodobno u sebi sadržava ideju podvojenosti, neodvojivu od stvaranja, ali i ideju sveukupnosti“ (Bonino, 2004:9). Samo s dvojnikom on se osjeća potpun, jer jedno ne može opstati bez drugoga.

U početku oni grade svoj odnos kroz nenadane, neplanirane susrete, a kasnije izgrađuju vlastiti svijet, vlastitu realnost te odbijaju priznati protagoniste drugih realnosti. Budući da je dvojnik predstavnik jednoga drukčijeg, klasno različitoga svijeta, prešutan je dogovor da se o radničkom sloju društva ne govori, zbog, s jedne strane, bojazni pripovjedača da ne uvrijedi stavljajući klasne primjedbe na račun svoga prijatelja, odnosno snažno iskazanog otklona dvojnika prema svijetu odakle dolazi.

Uz karakteristično neuvažavanje društvenih propisa, prijatelj i njegov dvojnik komuniciraju na poseban način, stvarajući neverbalni sustav komunikacijskih znakova, praveći se da ih samo površno zanima okolni svijet, razumijevajući se pogledom. Zajedno su puni energije i krajnje im je zabavan nehajni, ležerni život koji vode, ne simuliraju obveze i nemaju potrebe nikome davati nikakva pojašnjenja.

Pripovjedač se počinje mentalno identificirati sa svojim dvojnikom te oponašati njegov fizički izgled i način odijevanja. Kupuje „jedan par traperica od samta i dvije ‘američke’ košulje, veliku kariranu jaknu od vune, da bi se, kad je izišao iz dućana, osjećao kao netko drugi: s posve drugačijim fizičkim i mentalnim sposobnostima“ (De Carlo, 2002:26), što ide u prilog tezi za potpunim poistovjećivanjem sa simbiontom.

Ja-Ego, Alter-Ego i društvo

Sazrijevanje donosi i modifikaciju načina ponašanja te pripovjedač postupno izgrađuje stav prema autoritetu izražavajući otklon prema svome podrijetlu, pa kroz imitaciju i idealizaciju načina ponašanja svoga dvojnika, a budući da je ovaj odgovarao viziji nečega što je pripovjedač želio biti, u svemu ga slijepo slijedi mijenjajući svoj stav u odnosu na prepoznati i priznati sustav vrijednosti.

Iako se kasnije neće više u svemu slijepo slagati s njim, smatra svojom dužnošću i pitanjem lojalnosti, pružiti zaštitu dvojniku u situaciji kad mu je trebala. U brojnim konfliktnim situacijama, pripovjedač, štiteći dvojnika štiti sebe, osjećajući po prvi puta da život ima smisla. Dvojnik je motor pokretač ove simbioze i ideator zbivanja, a pripovjedač je sljedbenik. Pripovjedač se divi svom dvojniku, želi imati njegovu snagu i postići istu nonšalantnost; ukratko: potpuno i bezuvjetno se preobraziti u svoju hrabriju polovicu, jer se sam nikad ne bi usudio biti tvorcem i začetnikom nikakve inicijative.

Ako uzmemo u obzir da „...subjekt supostoji na obzorju na kojemu već postoje drugi subjekti. Kako kaže filozof, bivanje subjekta je uvijek jedan biti-sa (*Mit-Sein*)” (Friedman, 2001:121), možemo zaključiti da i vanjski subjekti, sve pobude, odnosno svi izvanjski čimbenici, ipak snažno utječu na izgradnju pojedinca. Ovdje je pripovjedač-subjekt, koji je okružen mnogim drugim subjektima malene ili nikakve vrijednosti, čije se supostojanje prihvaća gotovo indiferentno.

Dvojnuk je često sa svima u sukobu. Primjetna je odbojnost prema ostacima „fašističkih grupa“ i onima koje naziva „fašistički podmladak“ te ih otvoreno izaziva, vrlo drsko im se obraćajući i govoreći im da su samo „gnjili povijesni relikti“. Unatoč toj otvorenoj manifestaciji prijezira, često ne i samo deklarativnoj te iskazu otvorenog neposluha uz intenciju suprotstavljanja birokraciji, predstavnicima škole, fakulteta, ili svima onima koje on smatra sustavom, ipak mu je potrebna grupa da bi se dokazao, a iz divljenja publike generira vlastitu energiju.

Pripovjedač, pak, unatoč želji da iz uvjetno samodovoljnog simbiotičkog odnosa izgradi svoj svijet, iskazuje slabost, nesposoban je reagirati, treba mu vodič i inspiracija, učitelj i drug. Uspijeva se uklopiti u grupu uvijek tražeći neku dodirnu točku ili ideju s nekom strankom ili osobom. Njegova je nemirna kreativna polovica, dvojnuk, oduševljen anarhistima, jer su mu izgledali slobodniji i inventivniji od drugih grupa. Volio je anarhiste jer ga je „strašila potreba ljudi da traže utjehu i potvrdu u fiksnim strukturama, u idejama tiskanima crno na bijelom, a koje je odobrila povijest kao obvezatne izvore...“ (De Carlo, 2002:90).

Njegovo drugo *Ja* nastavlja se ponašati suprotno načinu ponašanja kojega bi zasigurno, da su odlučili poštovati konformistička pravila, obojica nazvali pristojnim.

Manifestacija ponašanja i stavova, uvriježeno percipirana kao nepoželjna ili prijestupnička, proizlazi iz skrivenog dijela osobnosti. Takvo ponašanje bježi kontroli, strogim pravilima i uvriježenim društvenim normama. Pripovjedač se sada odlučuje, dakle, na onakav oblik ponašanja koji bi i sam definirao kao devijantan i neprilagođen.

Njegova je subjektivnost ipak, u konačnici, uvjetovana i izgrađena i uz pomoć izvanjskih čimbenika, što tvrdi i Friedman, smatrajući da „izvanjske snage, te u izgradnju uključeni čimbenici, ovise velikim dijelom o bio-genetičkoj konstituciji, socijalno-političkoj okolini i specifičnom obiteljskom životu u koji smo svi protiv volje ubačeni...“ (Friedman, 2001: 121).

Pripovjedač smatra da je vrijednosni sustav neprobojan vremenskom utjecaju, odnosno da na njega vrijeme ne može utjecati. Percepcija vanjskog svijeta ili život u glavnom gradu, Milanu, „*bivanje*“ u prenapučenoj industrijskoj zoni, nije im nudila ništa drugo doli nepodnošljiv osjećaj gušenja i osjećaj da život prolazi, a oni da su nepomični, okruženi „lako kvarljivom robom“, očajni putnici u tramvaju, uz

beskonačan slijed zgrada-kaveza oko glavnih ulica, doprinosili su osjećaju alijenacije. Kadgod bi pripovjedač slušao „loše i glupave pjesme na radiju ili gledao lica političara s televizije koji su upravljali zemljom još od prije njegovog rođenja; i osjećao miris sporog raspadanja u maglici sive uniformiranosti koja je posvema obavijala čak i sve boje, sve dok ne bi nestale“ (De Carlo, 2002:44), činilo se da, zapravo, provodi život iza zrcala, čiji je bio zarobljenik, ne mogavši dotaknuti ništa od onoga što se vidjelo i događalo s druge strane. Ipak, da ga je odlučio razbiti, što je izgledalo jednim načinom izlaska, dočekao bi ga strah od ozljede, od nepoznatog. Pripovjedač živi životom svoga dvojnika; trenutno je samo replika, budući je slabiji, ne toliko snažan i hrabar, a nuđenje potpore u određenim životnim situacijama, njegov je način aktivnog življenja.

Uvijek intrigantno hamletovsko „*to be or not to be*“ postavlja se i sada, jer je razvidna vječita neodlučnost i nedostatak volje. Pripovjedač ne može odlučiti je li potrebno ili poželjno pokazati svoje lice „prijestupnika“ ili ustupiti pred strahom od novoga. Sve što mu je nepoznato predstavlja i prijestup; ali ujedno i mogućnost izlaza iz, sada već, neprihvatljive situacije.

Razdvajanje

Ako prihvatimo Friedmanovu ideju da je glavna uloga prijatelja da pomaže, ohrabruje pa i da se divi, poslušati i da pomaže ostvariti zamisli, shvaćamo zašto je pripovjedaču potreban dvojnik koji ga ohrabruje i daje mu snagu, odnosno netko tko bi cijenio njegove riječi i postupke. Ipak, taj samodovoljni odnos nije u potpunosti obostran, jer pripovjedač nije dovoljan svom simbiotu, budući da ovaj ima potrebu dokazivati se kroz grupu. Dvojnik ima potrebu za kolektivnim iskazom divljenja, za grupom, kojoj nameće svoje ideje, jer želi da ga oni slušaju i dive mu se. On ima fantastičnu sposobnost crpljenja energije mjesta i od ljudi oko sebe. Ipak, nakon nekoga vremena lažni entuzijazam blijedi, a introvertiranost i okretanje unutar njem svijetu prevladava, dok je dobro čuvana intima sve brižnije skrivena. Činjenicu da nije do kraja iskren grupa prepoznaje te nakon početnog entuzijazma ostaje razočarana nemogućnošću dvojnika da se do kraja otvori, da bude do kraja iskren te njegovim odbijanjem da se do kraja definira pa čak i, jednim dijelom, njegovom bezobzirnošću, kondicioniranom duboko ukorijenjenim strahovima i kompleksima. To izaziva iracionalne optužbe i bijes zbog prevelike spontanosti i neobuzdane impulzivnosti, što potiče ratoborni duh na dvoboj sa zamišljenim protivnicima, potencijalnim neprijateljima.

Pripovjedačev dvojnik upada iz jedne samouništavajuće situacije u drugu, vođen neobjašnjivim suicidalnim porivima, izazvanim često bijesom zbog okolnog svijeta. Pripovjedač ga slijepo slijedi sve do trenutka u kojemu mu prijatelj nudi bijeg iz

sigurnog okvira životne situacije, nudi mu da napusti dotadašnji poznati način života i okusi život lualice. Iako je deklarirano protiv institucija, primjetan je iskonski strah od nepoznatoga, jer mu je njegovo okružje ipak relativno poznato i u njemu se osjeća relativno sigurno.

Ovdje *Ja* pripovjedača polako sazrijeva i on mentalno raste. Započinje postupak metamorfoze. Snažniji je i sposobniji donijeti odluke i napraviti selekciju, odnosno osobno izabirati pa tako i oduprijeti se neželjenim situacijama ili neutemeljenim prijedlozima. Mogli bismo reći da je, do ovoga trenutka, pripovjedač simbiotički saživljen te da crpi snagu iz svog alter-ega, ali da se u postupku sazrijevanja, taj odnos demistificira; on iz objekta postaje subjekt, vođen vlastitim *Ja*-impulsima, a svakome *Ja*-subjektu je, prema Friedmanu, zajamčen položaj društvenog, političkog, psihološkog i gramatičkog subjekta.

Nakon svađe s dvojnikom i zajedničkog putovanja koji metaforizira put sazrijevanja, pripovjedač se pokušava odvojiti od svoje druge polovice. Ohrabren i osnažen, pronalazi drugog prijatelja – lik, po svemu inferiorniji i slabiji, koji sada njega slijedi i sluša. Nalazi hrabrost u sebi da barem pokuša razbiti ono zrcalo i probiti prepreku, kako bi donio vlastite odluke. Aktivan je i želi djelovati, suprotno svemu što je do tada radio. Goldberg, govoreći o sustavu vrijednosti naglašava da se tijekom sazrijevanja stvaraju načela koja rukovode osjećajima te utječu na stvaranje ugone i zadovoljstva. U pobuni protiv općeprihvaćenih načela, prvi je impuls devijantno ponašanje, dok se tek kasnije, prilikom sanacije uzroka, konsolidira osobnost, odnosno da se jedinka može socijalno integrirati.

Ipak, pripovjedač je podvojen lojalnošću prema prijatelju – dvojniku i želji da se sam integrira, da se razvija, da osnaži svoju osobnost. Isto Goldberg označava „vertikalnom podvojenošću“ (Goldberg, 2001:142), smatrajući da bi ipak bilo pogrešno nametati vlastite sustave vrijednosti, osobito onima koji iskazuju određenu odbojnost prilikom oslobađanja i rješavanja vlastitih problema. Potrebno je u potpunosti razumjeti što druga osoba smatra kvalitetom integracije, način na koji je doživljava, odnosno kako on želi uobličiti osobnost.

Pripovjedača muči vlastiti pokušaj bijega i prezire nevjernost prijatelju, tj. onaj dio sebe koji je prevagnuo i koji ga je potaknuo da se odvoji. Rastrgnut je i podvojen, a odluku donosi tek kad tanatomanski dodirne dno i kad se približi smrti. Rađa se tada u njemu želja za preživljavanjem, a spas pronalazi u vlastitoj utopiji, gotovo nestvarnom svijetu u kojemu se sklanja i traži utočište od svih utjecaja okoline i svog Dvojnika.

Veze s Dvojnikom nisu sasvim prekinute. Pripovjedač ga ne negira, već se njime i njegovim zamislama nadahnjuje.

Misao-vodilja – kreacija i prokreacija

Pripovjedač sada želi živjeti u uvjetima koje nameće vlastito *jastvo*, uz snažnu želju da ostvari san o izgradnji idealnog svijeta, oživotvori vlastitu utopističku viziju. Njegov dvojnik je govorio da bi se „idealni svijet mogao izgraditi kroz sustav samodovoljnih sela koji bi živjeli od poljoprivrede i obrta, povezanih mrežnim sustavom robne razmjene i komunikacijskom mrežom. Govorio je da je važno da vrijednosna ljestvica ne bude visoko postavljena ukoliko se zaista želi napustiti princip vlasti i autoriteta i prepustiti svakome kontrolu nad vlastitim životom, prije nego se sve strmoglavi u kaos“ (De Carlo, 2002:74).

Spas je u idealističkoj viziji svijeta, koju je predložio njegov simbiot, u koncepciji idiličnog jedinstva jednakosti, a pripovjedač, daje tome svijetu vlastiti pečat, pokušavajući kroz stvaranje nečega novog izgraditi samopoštovanje i osnažiti karakter.

Nakon kupnje imanja „Dvije kuće“, koje je podsvjesno namijenjeno njemu i Dvojniku, izmješta se iz zajednice koju uvriježeno karakteriziramo „društvenom“, odabirući drugačiji put, put kreativnosti. Sada mu je jasno da je on-subjekt te da ima mogućnost izbora i da i sam umije stvarati. Više nije samo replika i ne povodi se za drugim. Može odlučivati samostalno te želi stvoriti vlastiti mikrokozmos. Bira mukotrpnu i upornu izgradnju nove kuće, koju će stvoriti on, kamen po kamen, što ujedno i simbolizira rađanje novoga života.

Misao vodilja je živjeti život u kreativnosti, napraviti nešto samostalno, neovisno o nekome drugome i nečijim idejama, ostaviti neki trag iza sebe, posijati život, što nas navodi na prihvaćanje Friedmanove teze da je upravo „doživljaj kreativnosti onaj koji, više od bilo koje druge stvari, utječe na to da pojedinac dobije osjećaj da je život zaista vrijedan življenja. Suprotno tome, izgrađuje se popustljiv odnos prema vanjskom svijetu, zbog kojega svijet i njegovi detalji bivaju prepoznati samo kao nešto u što se potrebno ubaciti ili čemu su potrebne preinake“ (Friedman, 2001:144). Živjeti, dakle, stvarajući, te ne dozvoliti drugom, svom Alter-Egu da bude ona snažnija kreativna polovica, stvaralački poticaj; već samostalno spoznati snažan razvojni i stvaralački duh, koji je sad već zreo i shvaća život upravo kao ciklus kreacije i prokreacije.

Upravo je snaga prokreacije bila ta koja mu je, na kraju, omogućila da se odvoji od snažne mentalne ovisnosti od simbionta, od Dvojnika. Ako prihvatimo kao činjenicu Greenovu tezu da „rješenje nije u otklanjanju različitih poriva, već čak suprotno, u prepoznavanju onih kojima se možemo poslužiti da bi nahranili svoje *Ja*, te ostvarili sve pretpostavke, sada već zrele za ispunjenje, da bi postigli odgovarajući stupanj zadovoljstva; a istodobno odstranili one porive koje, u jednom trenutku razvoja, postaju nepotrebne, čak štetne i opasne po taj isti *Ja*“ (Green, 2004: 119); jasno je i da ego mora ukloniti svoj alter ego da bi opstao.

Stvaranje i zanos stvaralaštva jedan je od najvažnijih načela u životu, jer nudi zadovoljstvo i samopoštovanje, što se ugrađuje u svijest o vlastitom *jastvu*, koje se, gotovo automatski, osnažuje. Da bi se ostvarilo shvaćanje o *Ja* kao subjektu, koje ima svoje mjesto i svoju težinu, dvojniki mora nestati. *Ja* moram biti zadovoljan sobom da bih se potpuno razvio, da ne bih tražio sebe u drugome ili tražio svoje mjesto i pokušao se nametnuti preko drugih.

Ja je kao subjekt sada puno snažniji i zreliji, jer je osnažena svijest o ostvarenju esencijalnih životnih pretpostavki, samopoštovanju kao ključnom elementu življenja. Naravno da nije u potpunosti moguće negirati nekadašnje postojanje dvojnika, jer bi to ujedno i bila negacija vlastite egzistencije, ali on može, poštujući i uvažavajući prošlost, nastojati nametnuti sebe i vlastite zamisli, vlastito postojanje i nastaviti živjeti u nekome drugome. Izlaz je u autoreplikaciji koja će opravdati vlastito postojanje. U tom bismo smislu mogli prihvatiti Friedmanovu tvrdnju da „stvaranje (kreacija) može imati različita tumačenja iz različitih razloga. Promatrajući stanje stvari sa zdravstvenog aspekta, nalazimo ljubav (prokreaciju) i rad (proizvodna aktivnost sa i prema objektivnim predmetima), upravo kako je naznačio Freud. Svi ovi interesi imaju svoj temelj u instinktima, duboko su ukorijenjeni u maštanjima, u službi su unutarnjih ideja, pa ih tek onda možemo vratiti u zbiljski svijet. Ovdje pronalazimo individualni subjekt (*das Ich*) koji se razračunava sa svojom moralnom savješću – jedan aspekt alter-ega (*Ueber Ich*) – te vođen svojim iskonskim instinktima može dovesti do zabrana, simptoma i tjeskobe. Stvaranje (kreacija) je u ovoj sferi uvijek nekakva mješavina između kreacije-destrukcije/ljubavi-mržnje, ima uvijek uporište u instinktima i, dakle, na jedan ili na drugi način, uvijek je vođena porivima (*trieblich*)“ (Friedman, 2001:132).

Dvojniki, oduvijek opterećen suicidalnim porivima i vječno nezadovoljan ispraznošću vlastitoga života, uz autoanalizu dubine svoje nezrelosti, nestaje. Nakon njegovog nestanka, pripovjedač polijeva benzinom i užiga drugu kuću te metaforički, kroz vatru pročišćenja, uništava odnos mentalne ovisnosti o svom dvojniku. U konačnici je pobjedonosno, ali i sjetno, svjestan svoga *jastva*, jer ga stvarnost više ne pritišće, budući da sada racionalno donosi vlastite sudove, uz izgrađenu i bolje prilagođenu percepciju društva i viziju vlastite budućnosti.

Zaključak

Nameće se zaključak da su kreacija i prokreacija u postupku metamorfoze i sazrijevanja upravo esencijalni, odnosno oni elementi koji izravno utječu na donošenje vlastitih odluka te u konačnici, na sazrijevanje subjekta. Ujedno je i zadovoljstvo pri donošenju vlastitih odluka i odabira odličan način samodokazivanja te otkrivanja zrelosti i vlastite autonomije. Vrhunac stvaranja – kreacije, jest prokreacija u

biblijskom smislu. Nije seksualnost kao „zadovoljstvo nad zadovoljstvima“ onaj pokretač koji pomaže u samoodređivanju jedinke. Mogli bismo se složiti s Greenom da je taj, gotovo narcisoidni impuls, onaj kojega ipak možemo definirati kao pozitivnu narcisoidnost¹² te da se isti očituje i kroz replikaciju, odnosno, da upravo duplikacija u konačnici pomaže u sazrijevanju i oslobađanju od vlastitih tjeskoba. Vidjeti i doživjeti sebe kroz svoj minijaturni odraz, vrhunac je koji doživljava samo potpuno zrela individua. Jedino tada je subjekt dorečen i potpun, te jedino u tom slučaju neće više bježati u svoju projekciju.

Mladen Machiedo u „O modusima književnosti“¹³, među ostalim govoreći na temu književnosti i psihologije, daje sveobuhvatan, gotovo antologijski pregled psihoanalitičkog pristupa s tumačenjima prisutnog u mnogim talijanskim književnim djelima, počev od Bocaccieve *Elegije gospe Fiamette* do proze Itala Calvina. Uz pomalo, kako sam kaže, obeshrabrujući zaključak, iznoseći tezu da je „nova psihoanaliza, premda u osnovi kao znanost nekomunikacije, neslučenom gibljivošću, točnije uključivanjem svega, ostvarila ‘suradnju’ sa semiologijom, kao znanošću sinteze i komunikacije[...]“ (Machiedo, 2002:108), konstatira da je psihoanalitički pristup duboko ukorijenjen u talijanskoj književnosti te da je psihoanaliza legitimno sredstvo kritičkog pristupa nekom djelu.

Sam Andrea de Carlo, u komentaru romana na svojoj web-stranici, izražava zadovoljstvo činjenicom da mu se i 10 godina nakon izdavanja, obraćaju čitatelji s dobronamjernim komentarima u svezi „Due di due“. Među ostalim, na upit u kojemu se od dva glavna lika autor prepoznaje, autor odgovara da se prepoznaje u oba te da mu se čak čini da je nekoga od njih i susreo i da se nada da će ga opet susresti. Kaže da bi, kad bi bolje razmislio, ovo mogla biti priča o samo jednoj osobi s dva imena, koja, kad se spoje, čine jedno¹⁴. Poanta je zapravo u jednostavnosti likova i činjenici da se u njima svatko od nas može prepoznati.

Mišljenja smo da je roman „Due di due“ Andree de Carla poslužio kao dobra podloga u dokazivanju postavki u tekstu te bismo se složili s Pietrom Citatijem, koji je označio glavni lik ovoga romana „jednim od najljepših likova u zadnjih deset godina“, odnosno novije talijanske književnosti.

---

12 Green razlikuje pozitivnu i negativnu narcisoidnost vezanu za različite nagone i uzroke koje, povezujući ih s Erosom i Nirvanom, detaljnije pojašnjava u knjizi *Narcisismo di vita. Narcisismo di morte* (Edizioni Borla, 1982).

13 Vidjeti detaljnije: Machiedo M. (2002), *O modusima književnosti*, Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo.

14 Komentar je napisan 1999. godine i objavljen je 10 godina nakon izdavanja romana na web-stranici Andree de Carla: http://www.andreadecarlo.com/pdf/03_intro.pdf.

Literatura

Arcangeli, M. (2007) *Giovani scrittori, scritture giovani*, Roma, Carocci editore.

Bonino, G. D. (2004) *Io e l'altro. Racconti fantastici sul Doppio*, Torino, Casa Editrice Einaudi.

De Carlo, A. (2002) *Due di due*, Milano, Mondatori.

Friedman J.A. (2001) *Le origini del se' e dell' identità*, Roma, Casa Editrice Astrolabio.

Fromm, E. (2002) *Personalità, libertà, amore - La missione di Sigmund Freud*, Roma, Grandi Tascabili Newton.

Funari, E. (1984) *Natura e destino della rappresentazione*, Milano, Raffaello Cortina Editore.

Goldberg, A. (2001) *La mente che si sdoppia*, Roma, Casa Editrice Astrolabio.

Green, A. (1982) *Narcisismo di vita. Narcisismo di morte*, Roma, Edizioni Borla.

Green, A. (2004) *Idee per una psicoanalisi contemporanea*, Milano, Raffaello Cortina Editore.

Hamburger, K. (1976) *Logika književnosti*, Beograd, Nolit.

Pautasso, S.(1991) *Gli anni ottanta e la letteratura. Guida all'attività letteraria in Italia dal 1980 al 1990*, Milano, Rizzoli.

Pirandello, L. (2002) *Uno, nessuno e centomila*, Roma, Grandi Tascabili Newton.

Segre, C.(1985) *Avviamento all'analisi del testo letterario*, Torino, Einaudi Paperbacks

http://www.andreadecarlo.com/pdf/03_intro.pdf

Antonela Pivac

METAMORPHOSIS AND MATURATION: THE PSYCHOLOGY OF DOUBLES IN THE NOVEL “DUE DI DUE” ANDREE DE CARLA

Summary

The character metamorphosis in post-industrial reality is analysed in this paper by opposing the urban against the rural environment. This is verified through the changes of the characters trying to determine self-identity in the processes of self-maturation. The social system is characterised by the loss of traditional values, thus preventing

positive identification with the mythical characters. The characters, therefore, seek answers and solutions to their self characterisation by looking around themselves and stressing their own contempt of the conventions and social conformism. The symbolic creation of the new life in the process of metamorphosis starts through the realisation and upon the construction of their own microcosm, thus enabling mental separation. Creation and procreation are pointed out as the propulsive components of self-maturation and separation from their own symbionism.

Key words: *De Carlo, pseudoautobiography, alienation, symbionism, identity, metamorphosis, self-maturation, creation, procreation.*